

General-major

Vlado MARIČIĆ

STRATEGIJA OPŠTENARODNE ODBRANE

Rasprave o strategiji uopšte i o strategiji opštenarodne odbrane posebno — sve češće su predmet razmatranja naše vojne publicistike i teorije. Samo u poslednje tri godine objavljeno je više od desetak radova na ove teme, a, kao što je poznato, pred usvajanjem su i osnovni doktrinarni materijali o strategiji. Bilo bi, međutim, pogrešno ako bi se iz tih činjenica izvukao zaključak o necelishodnosti daljih rasprava i teorijsko-aplikativnih istraživanja u vezi sa strategijom opštenarodne odbrane i opštenarodnog odbrambenog rata. Takav stav bio bi čak i štetan, jer niti je u sferi teorije sve razrađeno i razjašnjeno, niti je u praksi sve usvojeno. Otuda i ovaj tekst treba shvatiti samo kao jedan od priloga koji će se na temu o strategiji opštenarodne odbrane pojavljivati na stranicama »Vojnog dela«. Svrha članka je da pomogne boljem razumevanju nekih fundamentalnih pitanja u vezi sa strategijom, a istovremeno da podstakne diskusiju o ovim i sličnim temama. S obzirom na tako postavljen cilj, razmatraće se dve grupe problema: o mestu i funkciji strategije u sistemu vojnih nauka i o osnovnim obeležjima strategije opštenarodne odbrane.

STRATEGIJA U SISTEMU VOJNIH NAUKA

Da bismo došli do što potpunijeg i egzaktnijeg odgovora na pitanje — gde je i kakvo je mesto strategije u sistemu vojnih nauka, čini se da treba, najpre, poći od samog sistema vojnih nauka. Kao što je, naime, već mnogo puta rečeno, rat i oružanu borbu ne izučavaju samo vojne, već i mnoge druge nauke. Međutim, u vezi sa disciplinama vojnih nauka koje izvorno pripadaju drugim naukama još

uvek se vodi polemika o tome da li pripadaju vojnoj nauci ili matičnim naukama. Vojnu istoriju i vojnu geografiju, na primer, koje su se razvijale uporedo sa evolucijom opšte vojne teorije, retko ko osporava kao discipline vojne nauke. S većinom ostalih disciplina (vojnotehničkim, vojnoekonomskim, vojnomedicinskim i dr.) to nije slučaj. Na Zapadu su one, po pravilu, uključene u matične nauke i onda kada izučavaju rat i oružanu borbu, dok su u Sovjetskom Savezu i istočnoevropskim zemljama to discipline vojne nauke, a podeljene su na više grupa.¹

U našoj armiji, kao što je poznato, preovladalo je mišljenje da discipline koje izučavaju vojne aspekte rata i oružanu borbu čine sistem vojnih nauka. Taj stav je afirmisan na simpozijumu o vojnoj nauci, ali je i tu bilo argumentovanih stavova koji su ovim disciplinama, izuzev ratne veštine, osporavali pripadanje vojnoj nauci.²

Kao ni većina drugih naučnih sistema, tako ni sistem vojnih nauka nije zatvoren niti završen. Ako se to ima u vidu, onda je potpuno shvatljivo da i discipline drugih matičnih nauka mogu da budu uključene i u sistem vojnih nauka. Međutim, njihovo mesto u sistemu vojnih nauka ne bi moglo da se svrsta u isti red. U sistemu vojnih nauka ratna veština ima glavno, centralno i vodeće mesto³ i tek se na toj osnovi određuju mesto i uloga ostalih sistema, zavisno od predmeta istraživanja i njihovog povratnog uticaja na ratnu veštinu. Grafički, to bi moglo da se izrazi koncentričnim krugovima u kojima bi se osnovne discipline ratne veštine (strategija, operatika i taktika) nalazile u središtu, a ostale discipline (vojna istorija, vojna geografija, vojnotehničke, vojnoekonomske, društvene, medicinske i biološke nauke) u sledećim krugovima i na periferiji. Sve su one istovremeno povezane i sa ratnom veštinom koja ih usmerava i sa matičnim naukama čijim se rezultatima koriste i osloncem na njih dalje istražuju.

Mesto strategije u sistemu vojnih nauka predodređeno je centralnim mestom ratne veštine u sistemu vojnih nauka. To znači da je ona najviša i najopštija grana ratne veštine, te da, prema tome, ima i vodeće mesto u odnosu na druge discipline ratne veštine. Drugim rečima, strategija ima vodeće mesto i u sistemu vojnih nauka, jer i u teorijskom i u praktičnom pogledu usmerava sve njene discipline. Međutim, ona i sama trpi povratan uticaj ostalih disciplina vojne nauke. Ima mišljenja da se strategija razvija čak i u potpuno samos-

¹ N. Kozlov i drugi: »O sovjetskoj vojnoj nauci«, izd. VIZ, 1966, str. 228—304.

² »Vojna nauka«, izd. VIZ, 1971, str. 189.

³ Stojković dr Andrija: Vojna nauka, str. 221.

talnu nauku. Po njima se vojna strategija preobratiła ili se preobraća u odvojenу nauku, koja u izvesnom stepenu zauzima samostalno mesto među vojnim i nevojnim naukama.

Naša je teza da je strategija vodeća disciplina vojne nauke i ratne veštine, koja usmerava istraživanje ostalih disciplina iz sistema vojne nauke. Takvu ulogu i tretman ona će zadržati i u buduće i samo u tom kontekstu može doprineti razvoju ratne veštine kao celine. Bez razvoja operatike i taktike nema ni razvoja strategije.

ODNOS PREMA OPERATICI I TAKTICI

O odnosu strategije prema operatici i taktici može se govoriti tamo gde je usvojena trojna podela ratne veštine. Takvu podelu, kao što je poznato, usvojile su uglavnom armije socijalističkih zemalja. U SAD i većini armija Zapada zadržana je tradicionalna podela ratne veštine na strategiju i taktiku, ali kako je u njihovoj vojnoj nauci ubrzo uočeno da se ne može sve podvesti pod strategiju i taktiku, u teoriju su uvedene kategorije »velike taktike«, »operativne strategije« i sl.

U nuklearno-raketnom oružju strategija je dobila moćno sredstvo za rešavanje strategijskih ciljeva rata bez neposrednog učešća operatike i taktike.⁴ Tim sredstvima i mogućnostima raspolaže strategija nuklearnih država i u tome je njena prednost u poređenju sa strategijom država koje ne poseduju nuklearno oružje. Međutim, s obzirom na postojeći odnos snaga i postignutu nuklearnu ravnotežu supersila, prednost nuklearne strategije je znatno umanjena, jer znači pretnju obostranim uništenjem. U tim i takvim uslovima strategije nesvrstanih i nezavisnih država, zasnovane na odbrani suvereniteta vlastitim snagama, uz savezništvo sa ostalim naprednim snagama u svetu, imaju realne izgleda da sačuvaju nezavisnost i da u nametnutom ratu pobede agresora.

Pretnja nuklearnim ratom nije smanjila značaj operatike i taktike. Naprotiv, u zemljama koje ne raspolažu nuklearnim naoružanjem taktika i operatika su i dalje sredstvo u rukama strategije za postizanje ciljeva rata. U svim ratovima vođenim u poslednje tri decenije strategija je upravo preko njih ostvarila svoje ciljeve. S druge strane, SAD nisu mogle da ostvare ciljeve strategije ni u korejskom ni u vijetnamskom ratu iako su raspolagale ogromnom ratnom

⁴ Sokolovski: »Vojna strategija«, izd. VIZ, 1965, str. 38.

tehnikom i posedovale nuklearno oružje, čijom su upotrebom čak i pretile (slučaj Makartura). Nasuprot tome, većina oslobodilačkih i revolucionarnih ratova posle drugog svetskog rata uspešno je okončana primenom strategije koja se oslanjala na taktiku i operatiku i koja je angažovala široke narodne mase u borbi za pobedu.

U oružanim snagama naše zemlje usvojena je trojna podela ratne veštine. Strategija se bavi pripremama i vođenjem oružane borbe u celini, operatika izučava pripreme i vođenje operacija, a taktika priprema i proučava bojeve i borbe. Ta podela najbolje odgovara našim uslovima, posebno zbog značaja operatike i njenog odnosa prema taktici, a u skladu je i sa našim sistemom komandovanja. »Vrhovna komanda je organ odgovoran za strategiju; komanda armija, vidova i republički štabovi narodne odbrane — za realizaciju strategijskih planova i operativnu upotrebu oružanih snaga, a raznovrsne taktičke i združene komande — za taktička dejstva«.⁵ Konačno, trojna podela ratne veštine oslobađa strategiju od direktnog uplitanja u operatiku i taktiku i omogućava joj da se bavi opštim problemima oružane borbe i planiranjem i koordiniranjem operacija.

Strategija, operatika i taktika su discipline jedinstvene ratne veštine, međusobno su tesno povezane, zavisne i uslovljene. Nijedna ne može samostalno da obuhvati sve elemente priprema i sve oblike i načine vođenja oružane borbe. Svaka samostalno istražuje pojave u domenu svoga predmeta, ali pri tome ne zapostavlja povezanost ni sa ostalim disciplinama ratne veštine. Vodeća uloga, međutim, pripada strategiji. Takva njena pozicija proizilazi iz saznanja što ona — pripremajući rat i oružanu borbu — određuje istovremeno i strategijske ciljeve, a samim tim i mesto i ulogu operatike i taktike u njihovom ostvarenju. Drukčije rečeno, pojedinačni rezultati oružane borbe u svojoj ukupnosti doprinose postepenoj realizaciji ciljeva strategije — ukoliko su u skladu s njima. U svemu tome strategija mora da vodi računa o mogućnostima operatike i taktike, jer zamisli koje se ne mogu njima realizovati odvlače strategiju od cilja i vode porazu. Zato se i kaže da je odnos strategije prema operatici i taktici identičan odnosu opšteg prema posebnom i pojedinačnom.

Izuzev u retkim slučajevima, strategija opštenarodne odbrane će, verovatno, izbegavati da detaljno i precizno određuje zadatke i način operativnih dejstava. Takav stav, kao što znamo, rezultira iz usvojenog doktrinarnog principa o načinu vođenja oružane borbe,

⁵ Bubanj Viktor: »Doktrina pobjede«, izd. »Narodne armije«, 1972, str. 141.

a sastoji se u saznanju da će se strategijski ciljevi na operativnom nivou ostvarivati sa većom slobodom delovanja, jer se u borbi sa nadmoćnim snagama agresora, osobito oklopno-mehanizovanim i vazdušnodesantnim, mogu postići značajniji uspesi jedino ako jedinice nisu sputane krutim operativnim planovima koji otežavaju primenu najcelishodnijih taktičkih postupaka. Prirodno, to ne isključuje postojanje čvrste zajedničke operativne ideje između strategijskog plana i operativnih dejstava. Izuzetak od ovog pravila, koji mu ne protivreči, može nastupiti pri povoljnijem odnosu snaga, kada se operacije mogu da planiraju detaljnije.

Nasuprot fleksibilnijem odnosu strategije i operatike, povezanost operatike i taktike mora da bude znatno čvršća. Međutim, to niukom slučaju ne bi smelo sputavati inicijativu i aktivnost starešina taktičkih sastava. Objašnjavajući taj odnos, V. Bubanji kaže: »Odnos između strategije i operatike može se postaviti na većoj autonomiji operatike prema strategiji, tj. na većoj decentralizaciji odgovornosti i komandovanja, a odnos između operatike i taktike obratno — na njihovoj prisnijoj povezanosti, uz veće podsticanje inicijative i samostalnosti u izvođenju borbenih dejstava.«⁶

Poseban značaj taktike ogleda se i u tome što će se masovna taktička dejstva u ONOR, na celoj dubini ratišta, izvoditi ne samo u okviru operacija nego i samostalno. Za razliku od operacija kod kojih mogu nastupiti periodi kraćeg ili dužeg zastoja, taktička dejstva je moguće izvoditi i u najnepovoljnijim uslovima opšteg odnosa snaga, pa se zato i kaže da je taktika neprekidno aktivna. Taktičke radnje u svom raznolikom bogatstvu izvodiće se gotovo bez prekida, danju i noću, bez obzira na vremenske uslove. Preduslov za to je visoka moralno-politička svest boraca i starešina, njihova izvežbanost i fizička kondicija, odlučnost i inicijativa. U oblasti taktike najčešće su mogućna i iznenađenja, što taktičke jedinice, osobito na privremeno zaposednutoj teritoriji, treba da koriste. Isti slučaj je i sa inicijativom; čak i kada je strategijska i operativna inicijativa u rukama agresora, taktičke jedinice mogu da budu aktivne na celom ratištu, osobito na bokovima i u pozadini agresorovih snaga. Na taj način se remete strategijske i operativne zamisli i dejstva agresora, preotima inicijativa i tako stvaraju uslovi da naša aktivna odbrambena dejstva i operacije prerastu u ofanzivne operacije, odnosno da se preko taktičke najpre izbori operativna, a zatim i strategijska inicijativa.

⁶ Isto, str. 142.

U pripremi i vođenju rata značajni su ne samo vojni nego i politički, moralno-psihološki, ekonomski, tehničko-tehnološki, geografski i drugi činioci. Strategija kompleksno sagledava uticaj svih ovih činilaca na pripremu i vođenje rata, odnosno oružane borbe. Ona ih ne izučava posebno nego se koristi rezultatima nauka koje ih izučavaju, a ove to čine samostalno ili prema zahtevima strategije. Ako rezultati drugih nauka nisu dovoljni, strategija može i samostalno da vrši dopunska izučavanja. Osim pomenutih, strategija se koristi i rezultatima društvenih, prirodnih, tehničkih, matematičkih i filozofskih nauka — bilo posredstvom srodnih grana i disciplina vojne nauke ili neposredno.

Fundamentalno teorijsko-metodološko ishodište strategije je filozofsko shvatanje sveta. Naučnost strategije je u velikoj meri time i determinisana. Od društvenih nauka za strategiju su posebno značajne političke i ekonomske nauke. Strategija se koristi rezultatima političkih nauka o unutrašnjim i spoljnopoličkim odnosima zemlje, te na osnovu njih i stavova najviših političkih organa određuje opšte i posebne strategijske ciljeve, vrši izbor oblika i načina vođenja rata i oružane borbe i dr. Za strategiju su od posebnog interesa ona istraživanja i rezultati ovih nauka koji omogućavaju kompleksno sagledavanje klasne strukture i klasnih i političkih odnosa u zemlji, zatim jedinstvo i moral naroda, njegove nacionalne osobenosti i ratničke tradicije, nivo obučenosti stanovništva za oružanu borbu i dr.

S obzirom na to da se na ekonomiji temelji celokupna društvena nadgradnja, a samim tim i oružane snage, ekonomske nauke imaju veliki značaj za strategiju. One, pre svega, omogućavaju sagledavanje nivoa razvijenosti proizvodnih snaga i opšte stanje proizvodne tehnike, kao i njene mogućnosti za proizvodnju ratne opreme, jer od tih elemenata, osobito razvijenosti proizvodnih snaga i tehnike, zavise osnovni strategijski pogledi na materijalnu stranu priprema i vođenja rata. »Naoružanje, sastav, taktika i strategija zavise, prije svega, od postojećeg stupnja proizvodnje i komunikacija«.⁷

Svaki nov pronalazak utiče na vođenje oružane borbe, a mnogi od njih utiču čak revolucionarno na ratnu veštinu. Pronalazak baruta, železnica, motora sa unutrašnjim sagorevanjem, elektronike itd. omogućili su strategiji da organizuje, pokreće i rukovodi milionskim armijama, a to je istovremeno zahtevalo i evoluciju strategijskih pogleda. Međutim, ekonomski nadmoćniji ne moraju uvek imati

⁷ Engels: »Antidiring«, izdanje »Naprijed«, str. 172.

i prednost u ratu. Pobjeda u ratu, naime, ne zavisi samo od ekonomske snage, kvantiteta i kvaliteta naoružanja, nego i od ljudskog faktora, njegovog morala, jedinstva, stepena razvoja vojne misli, obučnosti OS i sl. Imajući to u vidu, strategije manje razvijenih zemalja mogu pronaći način da se suprotstave, pa i pobjede OS razvijenih zemalja.⁸

Ekonomске nauke izučavaju, između ostalog, funkcionisanje privrede i probleme snabdevanja u ratu, i u sagledavanju tih pitanja mogu dati značajan doprinos strategiji. Sa svoje strane, opet, strategija može učiniti mnogo da olakša rad privredi u ratnim uslovima. Ekonomске i vojne nauke, prema tome, zajedno mogu da kompleksnije izuče mesto i ulogu privrede u pripremi i vođenju rata nego što bi to bile u mogućnosti da učine pojedinačno.

Kroz stavove o ulozi geografskog faktora u ratu i učenje o ratistištu strategija određuje osnovne okvire i vojnoj geografiji u njenim istraživanjima. Slično je i sa vojnom istorijom. Vojnoj organizaciji i teoriji rukovođenja i komandovanja strategija određuje mesto i ulogu i daje opšte stavove od kojih ove polaze u daljim istraživanjima, ali se i sama koristi njihovim otkrićima i zaključcima da bi korigovala svoje stavove. Konačno, kada je reč o odnosima strategije i vojnotehničkih nauka, i tu je odnos dvosmeran. Strategija određuje opšte okvire i pravce razvoja svake od tehničkih nauka ponaosob, ali i obratno — mnogi značajniji pronalasci mogu da utiču na promenu pojedinih strategijskih stavova. Pronalazak nuklearnog oružja i raketne tehnike čak je i direktno uticao na strategiju. Prateći i proučavajući tendencije razvoja vojnotehničkih nauka i sredstava koje one stavljaju na raspolaganje vojnoj organizaciji, strategija pokušava da unapred uoči njihov uticaj na borbena dejstva i razvoj strategijskih, operativnih i taktičkih pogleda.

ODNOS DOKTRINE I STRATEGIJE

Doktrina je skup sistematski sređenih i naučno zasnovanih saznanja o nekom području društvene aktivnosti, kojem određuje pravac i postupke u praksi. Kao i svaka druga nauka i vojna nauka ima svoju doktrinu. Vojna doktrina je sistem načela i stavova o organizaciji, pripremi i upotrebi oružanih snaga u ratu. Mnogi teoretičari, međutim, ne razlikuju vojnu doktrinu od ratne doktrine, već ih tre-

⁸ Oreščanin Bogdan: »Vojni aspekti borbe za svetski mir, nacionalnu nezavisnost i socijalizam«, str. 334—343.

tiraju kao sinonime s obzirom na to da je oružana borba glavna sadržina rata. Po svemu sudeći, naučno je opravdanije, a i za praksu svrsishodnije, da se pojmovi *ratna* i *vojna* doktrina razlikuju, osobito kada je reč o opštenarodnom odbrambenom ratu. Ratna doktrina se, naime, odnosi na rat u celini, a vojna doktrina — samo na oružanu borbu. U našim teorijskim stavovima usvojena je podela na doktrinu ONO i vojnu doktrinu.

Ratna doktrina je usvojeni sistem stavova i pogleda jedne države (pokreta) na političke ciljeve i karakter rata, odnosno pripreme i vođenje rata. Ratnom doktrinom se određuje kompleks stavova, od kojih su najznačajniji: da li će država voditi osvajajući ili odbrambeni rat, kao i dimenzije i osnovni način njegovog vođenja; oblik rata i oblici oružane borbe; vrsta ratnih sredstava (konvencionalna, nuklearna), kao i moralno-psihološka, ekonomska i diplomatska delatnost u ratu. Uporedo se određuju saveznici i potencijalni agresori. Svaka ratna doktrina je klasna, odraz je unutrašnje i spoljne politike određene zemlje, njene veličine i brojnosti stanovništva, tradicija i mentaliteta naroda, geostrategijskog položaja i dr. Svi ovi elementi razmatraju se i kod mogućeg protivnika.

Našu *vojnu doktrinu* čini naučno zasnovan sistem usvojenih stavova i pogleda na karakter i način vođenja oružane borbe i organizaciju i pripremanje OS. Između ostalog, ona sadrži stavove o zakonitostima, principima, vidovima i oblicima oružane borbe i načinu njenog vođenja na nivou strategije, operatike i taktike, a osnovu joj čine ratna doktrina i rezultati vojnih nauka i materijalno-tehničkog razvoja. Za nju važi isti princip kao i za većinu drugih teorijsko-normativnih stavova: osnovna pitanja i pogledi utvrđuju se na nivou strategije i obično se ne razrađuju u formi jedinstvenog dokumenta, nego se formulišu u Generalštabu kroz smernice, direktive, uputstva, pravila, priručnike itd.⁹ U vojnoj teoriji govori se često o opštoj vojnoj doktrini (koja se, zatim, deli na strategijsku, operativnu i taktičku) i posebnim pomorskim i vazduhoplovnim doktrinama. Za naše uslove takva podela ne bi mogla da bude prihvatljiva. Vojnu doktrinu mi razmatramo kao jedinstvenu kategoriju za obe komponente OS (JNA i Teritorijalnu odbranu) i sva tri vida, što znači da strategijske, operativne i taktičke postavke nemaju autonomiju nego egzistiraju u međuzavisnosti, tj. imaju istu polaznu osnovu izraženu u koncepciji i doktrini ONO.

⁹ Drobac Milan: »Osnovi vojne doktrine i strategije oružanih snaga«, izd. VVA, 1971, str. 6 i 7.

Ukoliko se doktrina više oslanja na poglede i zaključke vojne nauke koji su teorijski dokazani i u praksi provereni, utoliko ona više odgovara zahtevima stvarnosti i manje je podložna promenama. Suprotno tome, ukoliko se manje oslanja na rezultate savremene nauke i nekritički koristi iskustva prethodnih ratova, u njoj je više konzervatizma, subjektivizma i raskoraka sa stvarnošću. Takva doktrina postaje dogma i gotovo uvek vodi porazu. Odnos doktrine i vojne nauke je, prema tome, međuzavisan. Vojna doktrina svoje stavove, pored ostalog, formuliše na osnovu rezultata nauke uopšte i, posebno, vojnih nauka, ali i vojne nauke u svojim izučavanjima polaze od stavova vojne doktrine. Vojna nauka, naime, neprekidno prati rezultate ostalih nauka, kao i političke, ekonomske, vojne i tehničko-tehnološke promene u svetu i OS (osobito potencijalnih protivnika) i izvlačeći zaključke iz tih promena ukazuje doktrini na osnovne pravce u okviru kojih treba da vrši evoluciju svojih stavova. Prateći tendencije razvoja vojne misli i prakse, vojna nauka može da postavlja i svoje hipoteze, što doktrina ne može. Međutim, kada se te hipoteze naučno provere i dokažu (usvoje), postaju sastavni element doktrine. Drugim rečima, vojna nauka vrši neprekidan aktivan uticaj na doktrinu, a doktrina neprekidno postavlja zadatke vojnoj nauci i usmerava je.

Doktrina i strategija egzistiraju odvojeno, ali su međusobno tesno povezane. Doktrina je pretežno normativnog, a strategija pretežno teorijskog karaktera. To nikako ne znači da između njih ne postoje i mnoge veze. Već je rečeno da je doktrina šira od strategije i da daje osnovne normativne stavove celoj oblasti ratne veštine. Na osnovu njih strategija istražuje i teorijski obrazlaže konkretne probleme vezane za karakter, pripreme i vođenje budućeg rata i oružane borbe. Postoji razlika i u načinu formiranja doktrine i strategije. Doktrina je isključivo u nadležnosti najviših organa države (društva, pokreta), dok je strategija, pored toga, i u nadležnosti naučnih organizacija (škola, instituta itd.). Kao naučnom disciplinom, strategijom se mogu baviti svi ljudi koji imaju smisla za nauku, osobito vojni teoretičari, i na taj način davati svoj prilog formulisanju doktrinarnih stavova i pogleda. U doktrini se iznose strategijski stavovi i pogledi, prevashodno, u obliku normi. Ne ulazi se u njihovu genezu, teorijsko obrazlaganje i analizu. U strategiji, međutim, doktrinarni stavovi se teorijski obrazlažu, vrši se njihova analiza i sinteza, utvrđuje geneza i sl. Kao disciplina vojne nauke strategija je slobodna u istraživanjima. Ona može da polazi od pretpostavki, da postavlja hipoteze i sl., ali uvek treba da ima u vidu doktrinarne stavove, osobito društveno-idejne.

Podelu strategije na opštu (strategiju ONO) i vojnu usvojila je i naša vojna nauka¹⁰. Pojmu opšte strategije u našoj klasifikaciji odgovara strategija ONO, koja se uslovno deli na političku, diplomatsku, ekonomsku i vojnu. Politička, diplomatska i ekonomska strategija nisu još oformljene kao posebne naučne discipline i za diskusiju je da li su naučno opravdane i praktično potrebne. Što se tiče vojne strategije, ona je, kao što je poznato, konstituisana kao posebna disciplina ratne veštine, a time i vojne nauke. Za nju je usvojen naziv »strategija oružane borbe«, koji adekvatnije odražava njen predmet i sadržaj, kao i mesto i ulogu svih struktura društva u pripremi i vođenju oružane borbe. Naime, ona nije samo i isključivo vojna strategija, već i strategija celokupnog jugoslovenskog socijalističkog samoupravnog društva koje izgrađujemo kao jedinstven odbrambeni sistem. »Jedinstvena društvena osnova opštenarodne odbrane omogućuje nam solidnu izgradnju svih elemenata odbrambenog sistema — operative armije, teritorijalne odbrane i civilne zaštite, i zajedničke pripreme državnih organa, društvenih službi i društveno-političkih organizacija«¹¹.

Široka osnova odbrambenog sistema proširuje predmet izučavanja naše strategije i daje joj specifične osobine. Osloncem na koncepciju ONO naša strategijska misao istovremeno izučava društveno-političku i vojnu suštinu strategije. Polazeći od objektivnih uslova, naša strategija se bavi i izučavanjem zakonitosti i činilaca rata uopšte, posebno rata u našem prostoru. Pri tome polazi od saznanja da se rat u savremenim uslovima ne vodi samo oružanim snagama, nego i svim ljudskim i materijalnim potencijalima i da sve brojnija, raznovrsnija i složenija ratna tehnika čine rat i oružanu borbu neuporedivo težim nego ranije. U skladu s tim povećavaju se značaj i uloga ljudskog faktora.

Strategija ONO daje opšte stavove o pripremama celokupnog društvenog sistema za vođenje opštenarodnog odbrambenog rata, a uporedo s tim usmerava i koordinira, prema zahtevima političkih ciljeva rata, sve elemente ONO. Polazna osnova strategije su klasni interesi radničke klase, društveno-politički i ekonomski uslovi zemlje, položaj Jugoslavije u svetu, savremena društvena kretanja, procesi razvitka i rezultati nauke i tehnike, kao i mnoštvo drugih faktora

¹⁰ Vojna nauka, VIZ, Beograd, 1971; general-major Ilić Stevo: »Podela ratne veštine i sadržaj strategije, operatike i taktike«, str. 333.

¹¹ Josip Broz Tito: Vojna djela, IV, str. 200.

od značaja i uticaja na definisanje političko-strategijskih ciljeva u borbi za mir, *odvraćanje* i odbranu zemlje od agresije. To znači da je strategija ONO *kompleksan sistem* naučnih znanja i pogleda u vezi s odbranom našeg samoupravnog društva. Ona se, istovremeno, bavi i najvažnijim problemima teorije i prakse pripremanja i angažovanja celog društva za samoodbranu i vođenje opštenarodnog odbrambenog rata; izučava opšte i posebne zakonitosti rata; osnovne protivurečnosti savremenog sveta i mogućnosti izbijanja rata; vrste budućeg rata; pripreme zemlje za opštenarodni odbrambeni rat; uslove izbijanja i načine vođenja ONO; njegov razvoj i trajanje i dr. Ona opredeljuje delatnost svih elemenata sistema ONO u miru i ratu.

Idejne osnove strategije ONO čine marksistička nauka i stavovi KPJ o izgradnji i odbrani samoupravnog socijalističkog društva u periodu svetsko-istorijske pobede socijalizma.¹² Na njima se razvijaju i razrađuju konceptijsko-doktrinarni i strategijski stavovi o pripremanju i vođenju ONO, a u sadržaj strategije ulaze i sve političke mere i stavovi za pripreme i vođenje ONOR. Poseban značaj ima spoljna politika, koja je dužna da obezbedi najpovoljnije međunarodne uslove za razvoj zemlje u miru i vođenje rata, dok unutrašnja politika obezbeđuje jedinstvo naroda u izgradnji i odbrani samoupravnog socijalizma, razvija svest o mogućnosti pobede i u najtežim uslovima rata i onemogućava potencijalnom agresoru uspešno vođenje »specijalnog rata«.

U strategiji ONO ključno mesto ima ljudski faktor. S obzirom na činjenicu da ćemo rat voditi na vlastitoj teritoriji, sve sposobno stanovništvo biće angažovano ili u oružanoj borbi ili drugim oblicima otpora, a to će — s druge strane — omogućiti vođenje odbrambenog rata na celom ratištu. Drugi činilac od izuzetnog značaja u sadržaju strategije jesu ekonomske pripreme za vođenje rata. Naša privreda, naime, može osigurati vlastite izvore materijalno-tehničkih i drugih potreba za vođenje rata, što ne znači da se u određenim periodima rata oslonac neće tražiti i u saveznicima izvana. U koncipiranju ovih i drugih činilaca od značaja za vođenje rata polazi se od stava da mesto i ulogu svim privrednim subjektima određuju, u prvom redu, dva zahteva: obezbeđivanje optimalne ratne proizvodnje i neophodnost obezbeđenja ratnih rezervi na strategijskom nivou.

Polazne osnove strategije ONO postavili su, razvijali i teorijski uobličavali CK SKJ i drug Tito u toku NOR i posleratnoj izgradnji naše zemlje i OS. »Naša vojna strategija i taktika izgrađivale su se

¹² Kardelj: »Socijalizam i rat«, 1960. godine.

na osnovu revolucionarne političke linije CK SKJ«. ¹³ Iz političkog cilja narodnooslobodilačkog rata i revolucije koji se sastojao u nacionalnom i socijalnom oslobođenju svih naših naroda i narodnosti rezultirali su i strateški ciljevi NOR, koji su se u vojnom pogledu svodili, u suštini, na dva osnovna zadatka: stvoriti vlastitu oružanu silu kojom uništiti i izbaciti iz zemlje snage okupatora i domaćih kvislinga. Takav strateški koncept ukazivao je, između ostalog, na rešenost naroda Jugoslavije, predvođenih Komunističkom partijom, da rat vode vlastitim snagama, da ne zavise ni od koga i da budu ravnopravan partner saveznicima.

Nakon oslobođenja zemlje osnovni ciljevi strategije sastojali su se u obezbeđivanju mirne izgradnje socijalizma i odbrani od nasrtaja spoljnih i unutrašnjih klasnih neprijatelja. Kao i u NOR-u, i sada smo se oslanjali, u prvom redu, na vlastite snage. Saveznici nisu zanemarivani, ali je uvek bilo prisutno saznanje da naš položaj u svetu zavisi od toga koliko smo jaki. U skladu s tim izgrađivani su i doktrinarni stavovi opštenarodne odbrane. Govoreći o tome, drug Tito kaže da je koncepcija ONO »... već postala opštenarodna doktrina, to jest svijest i praksa miliona ljudi«, ¹⁴ što znači da je naša strategija isključivo odbrambena, koncipirana samo za odbranu zemlje. »Nikakvo osvajanje, nikakvi bajoneti, niti metak iz naših pušaka neće biti ispaljen radi osvajanja nekog novog dela teritorije. To dolazi u obzir samo onda ako bi neko pokušao da napadne na bilo koji deo naše teritorije«. ¹⁵ Odbrambena strategija je, prema tome, trajno opredeljenje naše zajednice i samoupravnog socijalističkog društva. Međutim, po načinu vođenja rata i oružane borbe ona će biti isključivo ofanzivna, kao što je bila ofanzivna i strategija NOR.

Strategija ONO je strategija odbrane mirne izgradnje samoupravnog socijalizma. Zato ona ne dejstvuje samo u ratu nego i u miru, a cilj joj je sprečavanje izbijanja rata. To je trajna orijentacija i naše politike i naše strategije. Međutim, odbrambena snaga zemlje nije izražena samo u kvantitetu ljudskog i materijalnog faktora, nego i u njihovom kvalitetu. Volja naših naroda da brane svoju nezavisnost, bratstvo i jedinstvo, duboko usađena svest o samoupravnom društvenom uređenju i spremnost da ga brane svim sredstvima — ogromna su i neiscrpna snaga naših naroda i radnih ljudi naše zemlje koju agresor ne može slomiti nikakvim sredstvima. S druge strane, u meri u kojoj se bude povećavala materijalna proizvodnja

¹³ Tito: »Deset godina narodne revolucije«, izd. Kultura, 1951, str. 136.

¹⁴ Josip Broz Tito: Vojna djela, knjiga IV, str. 332.

¹⁵ Tito: »Deset godina narodne revolucije«, Kultura, 1951, str. 22.

jačaće i odbrambene sposobnosti društva. Konceptija ONO se upravo i zasniva na tome da se u odbrani zemlje angažuju u što većem obimu sve moralne i materijalne snage društva i da se u pripremi i vođenju ONOR angažuju ne samo OS nego i sve društvene strukture, celokupno stanovništvo.

Kao i svaka strategija, tako je i strategija ONO podložna neprekidnoj evoluciji s obzirom na stalne promene u naoružanju i vojnoj tehnici. Evolucija strategije, međutim, ne znači odstupanje od fundamentalnih doktrinarnih stavova i principa opštenarodne odbrane, jer je ona, kao što je već rečeno, političko-filozofski pogled našeg samoupravnog društva na vođenje rata, izgrađen na iskustvima NOR-a i naše stvarnosti. Zato i kažemo da konceptija ONO ima trajniju i dugoročniju vrednost od strategijskih pogleda, te da ovi moraju uvek da budu u skladu s pogledima koncepcije i doktrine ONO.

U strategiji ONO osnovni i glavni nosilac oružane borbe su oružane snage, a oružana borba je glavni oblik suprotstavljanja agresiji. Pripremu OS za oružanu borbu i njeno vođenje strategija ONO rešava kroz strategiju oružane borbe (vojnu strategiju), koja je njen integralni deo.

Strategija oružane borbe je usmeravajuća disciplina ratne veštine i osnovni deo strategije ONO, a bavi se teorijom i praksom pripremanja i vođenja oružane borbe u celini. U domen njenih najvažnijih zadataka spada: izučavanje zakonitosti, faktora i principa pripremanja i vođenja oružane borbe; izučavanje i utvrđivanje snaga i mogućnosti potencijalnog agresora; pripremanje oružanih snaga za borbu; utvrđivanje oblika oružane borbe i vidova strategijskih dejstava i dr. Uz pomenute, izučava i ostale aspekte od značaja za vođenje oružane borbe:

— najoptimalnija rešenja u pogledu organizovanja i određivanja veličine OS, kvantitativnog i kvalitativnog odnosa između komponenata, vidova, rodova i odnosa između mirnodopske i ratne armije;

— uticaj savremenog naoružanja na organizaciju i formaciju jedinica i njihovu upotrebu u oružanoj borbi;

— utvrđivanje osnova obuke i vaspitanja OS, kao i razvijanje njihove sposobnosti i adaptibilnosti za vođenje oružane borbe u svim uslovima rata, osobito najtežim;

— razvoj sistema ratne tehnike i naoružanja i mogućnosti njihove primene u našim OS;

— izučavanje i predlaganje mera za standardizaciju neborbenih sredstava u OS i privredi, saobraćaju, telekomunikacijama itd;

— izučavanje mobilizacije, koncentracije i strategijskog razvoja OS;

— izučavanje osnovnih principa rukovođenja oružanom borbom i komandovanja OS, kao i problema koordinacije i usklađivanja oblika otpora i oružane borbe sa političkog, ekonomskog, moralnog, psihološkog, vojno-tehničkog i drugog stanovišta;

— utvrđivanje osnova uređenja ratišta za potrebe oružane borbe s takvom orijentacijom da se do krajnjih granica iskoriste i uvećaju prednosti vlastitog prostora i oteža dejstvo agresoru;

— izbor oblika i vidova oružane borbe i oblika borbenih dejstava na celom ratištu i u toku celog rata.¹⁶

Na nivou strategije organizuju se odbrana i aktivna dejstva na celoj dubini i širini našeg ratišta, u svako doba, na svakom mestu i iz svakog pravca. Naša strategija je odbrambena po društvenoj suštini i orijentaciji, ali je ofanzivna po načinu realizacije. Ona pretpostavlja *aktivnu* odbranu svakog dela jugoslovenske teritorije od napada agresora i nije usmerena ka tuđim teritorijama. Zavisno od odnosa snaga, u odbrani našeg ratišta primenjivaće se (na strategijskom nivou) oba vida borbe — i odbrana i napad. Čak i pri najnepovoljnijem odnosu snaga naša strategija računa s aktivnim odbrambenim dejstvima najširih razmera, ali su od još većeg značaja napadna dejstva, posebno na bokove, pozadinu i vazdušne desante agresora. Takvim načinom borbe i dejstava OS SFRJ bi postupno preotimala inicijativu i prisiljavale agresora da odvajja znatne snage za obezbeđenje bokova i pozadine, što bi paralizovalo njegovu ofanzivnost i olakšavalo naša aktivna dejstva.

Oružana borba protiv agresora bila bi sveobuhvatna. Vodila bi se u najširim razmerama na celom prostoru SFRJ, a primenjivali bi se najraznovrsniji oblici izvođenja, posebno masovna taktička dejstva i operacije. Strategija oružane borbe usmeravala bi ova dejstva po prostoru, vremenu, težištima, objektima i osnovnim oblicima izvođenja, povezujući ih u jedinstven sistem na celom ratištu. Za ostvarivanje ciljeva oružane borbe na strategijskom nivou istovremeno će se upotrebljavati strategijsko-operativne grupacije, operativni sastavi i masovna aktivna taktička dejstva na svim delovima ratišta. Taktička dejstva se ne bi planirala neposredno na nivou strategije, ali će ih strategija često usmeravati i kanalisati, jer ova vrsta dej-

¹⁶ M. Drobac: »Osnovi vojne doktrine i strategije oružanih snaga«, lekcija VVA, 1971.

stava može imati i stratezijski značaj i predstavljati osnovni oblik pomoću kojeg bi se stvarali uslovi za preotimanje inicijative u operativnim i stratezijskim razmerama. Osobito značajna bila bi masovna taktička dejstva u težim uslovima agresije i u partizanskim oblicima oružane borbe. Ona u sebi sadrže brojne mogućnosti pre-rastanja u viši kvalitet i više oblike borbenih dejstava, kojima se vremenom mogu postizati operativni i stratezijski rezultati.

Strategija oružane borbe je savremena strategija, koja deluje i u miru i u ratu. Na njenim stavovima i principima zasnivaju se pripreme OS i drugih struktura ONO za vođenje oružane borbe. Osposobljavajući ih za odbranu zemlje, strategija oružane borbe neprekidno iznalazi mogućnosti i načine za uspešno suprotstavljanje svakom agresoru i, bez obzira na uslove, snagu i vrstu agresije — onemogućava mu vođenje »munjevitog rata« i nameće dugotrajan rat, odnosno slama agresiju u što kraćem vremenu.